

KESKKONNAAMET

Natura tagantjärele ja erandi hindamine

Linnamäe pais ja HEJ

Maret Vildak

Juhtivspetsialist, looduskasutuse osakond

22.02.2022

Täna tuleb jutuks...

- Veeloa menetluse tulevik
- Natura tagantjärele hindamise tulemused
- Natura erandi hindamise tulemused
- Arvamused ja ettepanekud
 - Arutelu

Veeloa menetlus

- Arvamustele ja ettepanekutele vastab Keskkonnaamet kirjalikult hiljemalt 04.03.2022
- Keskkonnaamet korrigeerib Natura tagantjärele hindamise ja Natura erandi hindamise aruanded
- Veeloa eelnõu koos korrigeeritud aruannetega esitab Keskkonnaamet avalikule väljapanekule aprillis

Natura tagantjärele hindamine

Natura tagantjärele hindamine

- Linnamäe paisul paisutamine ja hüdroenergia kasutamine on käsitletav **jätkuva tegevusena**; seega Keskkonnamõjude hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS) ei kohaldu
- **Loodusdirektiivi (LoD) art 6 lg 2 alusel tuleb antud juhul selle sätte tähenduses vajaliku meetmena läbi viia tagantjärele hindamine, mis peab vastama loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele**
- LoD art 6 lg 2: liikmesriigid võtavad vajalikke meetmeid, et vältida erikaitsealadel looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud, kuivõrd selline häirimine võib oluliselt mõjutada käesoleva direktiivi eesmärkide täitmist
- LoD art 6 lg 2 eesmärgiks on hoida ära kaitstava elupaiga ja liigi seisundi edasine halvenemine. Euroopa Kohus on korduvalt rõhutanud, et erikaitsealade kaitse ei tohi piirduda meetmetega, mis on mõeldud inimtegevusest tuleneva välise kahjustamise ja häirimise vältimiseks, vaid peab ka vastavalt olukorrale hõlmama positiivseid meetmeid **ala seisundi säilitamiseks ja parandamiseks**

Jägala loodusala (EE0010150) kaitse-eesmärgid

- **Jägala loodusala kaitse-eesmärgiks** on Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” kohaselt
 - LoD I lisas nimetatud **elupaigatüübi jõgede ja ojade (3260) kaitse**
 - LoD II lisas nimetatud liikide **jõesilmu** (*Lampetra fluviatilis*), **hariliku võldase** (*Cottus gobio*), **lõhe** (*Salmo salar*), **paksukojalise jõekarbi** (*Unio crassus*) ja **saarma** (*Lutra lutra*) elupaikade kaitse

Mõjud elupaigatüübile jõed ja ojad (3260)

- Olulised ebasoodsad mõjud:
 - Jõeline elupaik on uputatud paisjärve alla (5 ha)
 - Paisjärve aluste kärestike mattumine setete alla ja settereostuse oht paisust allavoolu jäävatele kärestikele
 - Pais ja paisjärv killustavad elupaika ja tõkestavad vee-elustiku liikumist paisust üles- ja allavoolu
 - Elektritootmisest tulenev tsükliline veekasutus
 - Paisjärves toimub intensiivsem pinnaveekihi soojenemine ning aurumine, mis muudab elupaigatüübi jõed ja ojad ning elupaikade kvaliteedi halvemaks jahedalembestele kalaliikidele (nt lõhelistele)

Mõjud kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikadele

- Olulised ebasoodsad mõjud:
 - Linnamäe pais on lõhele ja jõesilmule ületamatuks rändetõkkeks, samuti tõkestab tüübispetsiifiliste liikide liikumist jões
 - Linnamäe paisjärv on üle ujutanud ja setete alla matnud 5 ha ehk 66% kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikadest (kokku elupaiku 7,6 ha)
 - Linnamäe paisul elektrienergia tootmiseks vajaminev tsükliline veekasutus halvendab paisust allavoolu jäävate sigimis- ja noorjärkudele sobilikke elupaiku
 - Lõhede ja jõesilmude noorjärke ohustab laskumisel suurem turbiinides

Koosmõjud

- Jägala Energy:
 - vee kõrvalejuhtimine u 1,3 km pikkuses lõigus
 - paisu taha kogunevad setteid, mis võivad kanduda allavoolu asuvatele karestikulistele aladele
- Keskkonnaamet määras Jägala Energy OÜ loale L.VV/326860 ka kõrvaltingimuse, mille kohaselt juhul, kui paisutamine Linnamäe paisul lõpetatakse, on Keskkonnaametil õigus Jägala Energy veeluba muuta
- Lundi paisust tulenevalt esineb mõningane oht setete ärakandeks
- Suvisel perioodil neis paisjärvedes vesi soojeneb ja hapnikusisaldus langeb

Leevendavad meetmed

- **Kalapääsu rajamine**
 - Natura 2000 ala kaitse-eesmärkide täitmise ja ala terviklikkuse taastamise tagab vaid selline lahendus, **millega likvideeritakse paisutus ja tagatakse kaitse-eesmärgiks olevate liikide efektiivne läbipääs paisust üles- ja allavoolu**
- Selline lahendus ei võimalda paisutada ja toota elektrit
- **Paisutuskõrguse vähendamine**
 - madalam paisutuskõrgus vähendaks paisutusest tulenevat negatiivset mõju, ent ei taga siiski Jägala loodusala kaitse-eesmärkide täitmist
- Selline lahendus ei võimalda elektritootmise jätkamist samadel tingimustel

Leevendavad meetmed

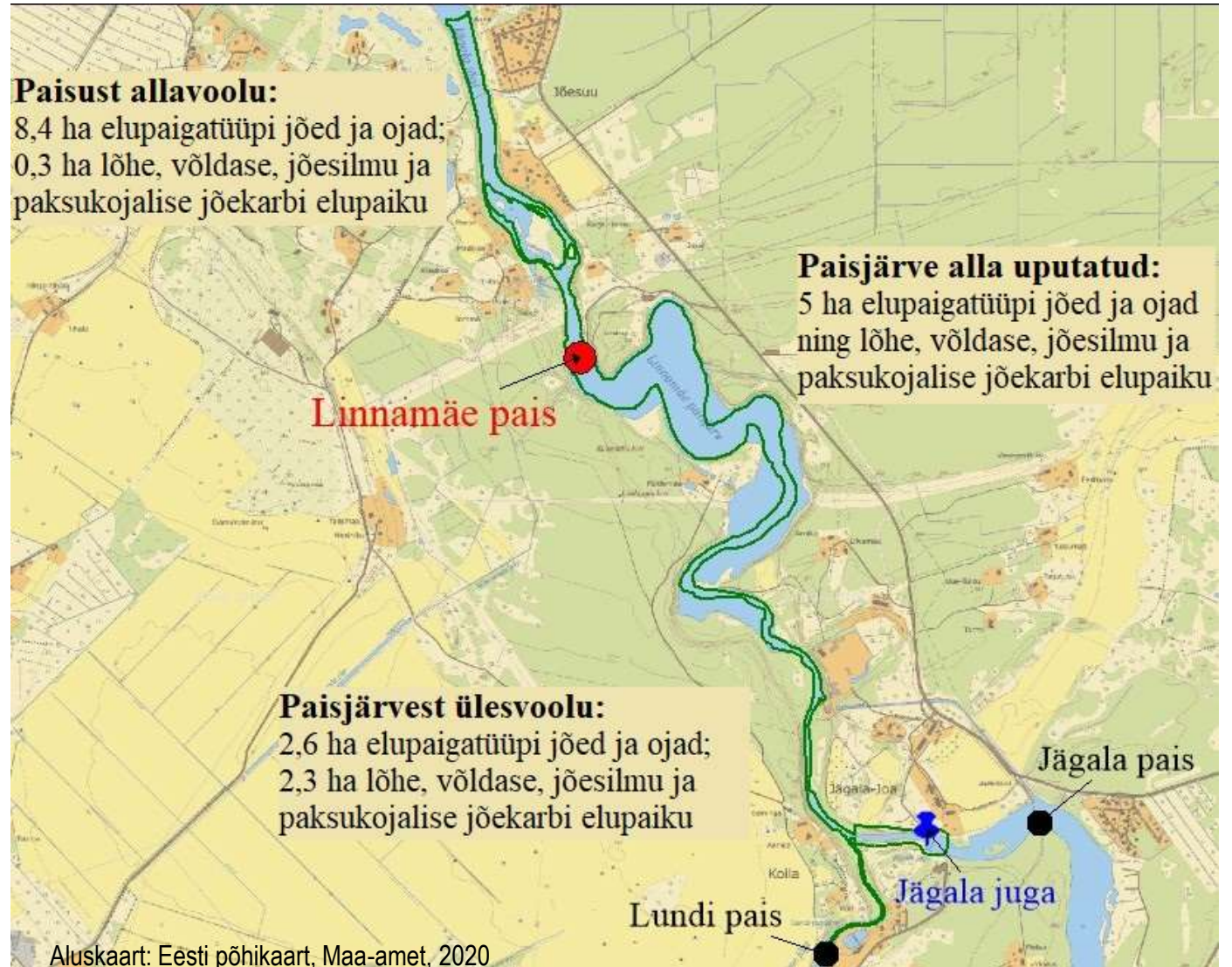
- **Lõhede asustamine**
 - Läänemere lõhevarude ja püügi mitmeaastase kava eelnõu kohaselt tuleb 5 a jooksul peale määruse jõustumist saavutada jõepõhiselt 50% ning 10 a jooksul 75% potentsiaalset
 - kava jõustumisel tuleb asustamised Jägala jõkke lõpetada
- Meede ei ole jätkusuutlik, kuna sobilikud kudealad jäävad kättesaamatuteks ning asustatud noorkaladest jõuavad jõkke tagasi kordades vähem kui looduslikku päritolu lõhet
- **Turbiinide vahetamine (reguleeritavad turbiinid)**
 - jõelise elupaiga seisund Linnamäe paisust allavoolu jäävas osas mõnevõrra paraneb seoses äravoolu looduslähedaseks muutumisega
- Peamisel rändeperioodil **turbiinide ette väiksemate võreavadega lisavõrede paigaldamine**
 - jõesilmu vastsete kaitseks tuleks nende rändeperioodil HEJ seisma panna, sest jõesilmu vastsete kuju ja suurus on selline, mida võred ei suuda takistada

Natura tagantjärele hindamise järeldused

* Kui Natura asjakohase hindamise tulemusena selgub, et ühegi reaalse alternatiivi puhul ei õnnestu ebasoodsat mõju Natura alale ära hoida, kaalub arendaja kavandatavast tegevusest loobumist või tegevuse muutmist või **jätkatakse menetlust Natura hindamise erandi tegemisega**

* Hindamise tulemusena jõudis Keskkonnaamet seisukohale, et taotletavat tegevust pole võimalik ellu viia ilma Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärke ja terviklikkust kahjustamata

* Kuna Keskkonnaamet on kindlaks teinud, et ebasoodne mõju tekib ja seda ei saa välistada, ei või tegevus jätkuda (välja arvatud juhul, kui kohaldatakse art 6 lg 4 tingimusi)

Natura erandi hindamine

- Loodusdirektiivi art 6 lg 4 sätestab erireeglid Natura 2000 võrgustiku ala kahjustatavate tegevuste lubamiseks juhul, kui hindamise tulemusena selgub, et tegevusel võib olla negatiivne mõju (nn erandi tegemine)
- **Erand on võimalik vaid siis, kui täidetud on KÕIK järgnevad tingimused:**
 - puuduvad alternatiivsed lahendused
 - esinevad ülekaalukad avaliku huviga seotud põhjused ja need on nõuetekohaselt põhjendatud
 - Natura 2000 üldise sidususe kaitsmiseks on vastu võetud **sobivad asendusmeetmed**
- Loodusdirektiivi art 6 lg 4 lg 2 kohaselt teatab liikmesriik Euroopa Komisjonile vastuvõetud asendusmeetmetest

Alternatiivid elektritootmisele on olemas

Analüüsida tuleb kõiki teostatavaid alternatiive, mis vastavad tegevuse eesmärkidele

Need võivad hõlmata alternatiivseid asukohti või marsruute, teistsugust mastaapi või arengukava või alternatiivprotsesse

Alternatiivid elektritootmisele on olemas

- **Mõnes teises asukohas ja teise tehnoloogiaga hüdroelektrienergia tootmine**
 - Jõgede hüdroenergia teoreetilisest mahust (30 MW) toodetakse täna vaid veerand, jõge paisutades hüdroenergia tootmine ei ole vähese tootlikkuse ja keskkonnanõuete tõttu perspektiivikas üheski asukohas
 - Eestis on kavandamisel kaks PHAJ-d, millest Paldiski PHAJ nimivõimsus on 520 MW, mis osutaks ühtlasi ka elektrituruseaduse kohaselt elutähtsat teenust
- **Teised alternatiivenergia kasutamise viisid nagu tuule- ja päikeseenergiast ning biomassist taastuvenergia tootmine**
 - Tootlikumad taastuvenergiaallikad Eestis on biomass, tuuleenergia, jäätmekütus ja päikeseenergia ja neid on võimalik rajada Natura 2000 võrgustiku alasid kahjustamata
- Võrdluseks Linnamäe HEJ võimsus 1,15 MW, Aulepa tuulepargi koguvõimsus 48 MW (ühe tuuliku võimsus 3 MW), kavandatava Paldiski PHAJ võimsus 520 MW, kavandatava Liivi lahe meretuulepargi võimsus 1000 MW (ühe tuuliku nimivõimsus 6-20 MW)
- Energiajulgeoleku (stabiilsuse) seisukohalt on oluline põlevkivisektori konkurentsi- ning investeerimisvõimekuse säilitamine

Ülekaalukat avalikku huvi ei esine

Mida olulisemad või haavatavamad on mõjutatud ala kaitseväärtused, seda väiksem on võimalus, et muud avaliku huviga seotud põhjust saaks pidada vastuvõetavaks ja et alale tekitatav kahju, mis on kindlaks määratud asjakohase hindamisega, oleks põhjendatud

Elektritootmine ei ole ülekaalukas avalik huvi

- Hädaolukorraseaduse kohaselt on elutähtsa teenuse osutajaks üle 200 MW võimsusega elektritootmisseadmed
- Linnamäe suurune HEJ (1,15 MW) ei oma olulist mõju Eesti energiajulgeolekule ja Linnamäe HEJ ei ole elutähtis teenuse osutaja hädaolukorra seaduse mõistes
- **Seega elektritootmine Linnamäe HEJ-s ei ole ülekaaluka avaliku huviga tegevus**
- Vabariigi Valitsuse 24.09.2020 istungil on heaks kiidetud Eesti seisukoht Euroopa Komisjoni teatise „Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2030. Toome looduse oma ellu tagasi“ kohta:
 - Toetame taastuvenergialahendusi, mis on seotud **avamere tuuleparkide, päikeseparkide ja kestliku bioenergia kasutuselevõttuga**
 - Toetame **kestlikke, elurikkust hoidvaid ja toidujulgeolekut arvestavaid energiatootmislahendusi**

Paisu saab säilitada ka Natura ala kahjustamata

- **Kultuurimälestis ehk pais kui ehitis ei vaja säilimiseks vältimatult elektritootmist ega paisutamist ja vältimatult ei saa nõuda mälestise kasutamist tema algses funktsioonis**
- Elektritootmist ja paisutamist kultuuripärandi aspektist saab lubada looduslal vaid siis, kui see ei mõjuta negatiivselt Natura ala kaitse-eesmärke ja terviklikkust
- Ka üksnes paisjärve säilitamisel ilma elektrit tootmata oleksid ebasoodsad mõjud väga olulised ja pikaajalised
- Jägala loodusala kaitse-eesmärgid ei ole paisjärve säilitamisel ja elektritootmise jätkamisel saavutatavad ja ala terviklikkus ei ole taastatav

Paisu saab säilitada ka Natura ala kahjustamata

***Muinsuskaitseline huvi ei ole ülekaalukas**

Muinsuskaitseseadus ei keela mistahes muutusi, vaid ainult sobimatuid muutusi (MuKS § 3 lg 3)

***Võimalik on ühildada nii muinsuskaitselisi kui ka keskkonkakaitselisi, sh loodusdirektiivist tulenevaid huvisid**

Foto: Jändja pais. Foto: Elina Leiner.

Veemajanduskavaga seatud eesmärgid arvestavad Natura ala eesmärkidega

- **Elektritootmine ja paisutamine ohustavad VMK kohast veekaitse eesmärgi saavutamist, kuna tegevuse jätkumisel ei ole vooluveekogumi Jägala_4 hea seisundi saavutamine võimalik**
- VMK eesmärkide täitmiseks tuleb tagada kalade vaba pääs Linnamäe paisust üles- ja allavoolu, seda eesmärki elektritootmise ja paisutamise jätkumisel täita ei ole võimalik
- VeeS § 174 lg 4 alusel võib Keskkonnaamet veeloaga leevendada või paisu omaniku vabastada veeseaduse § 174 lõikes 3 sätestatud kalade läbipääsu kohustuse täitmisest, arvestades kaaluka põhjuse olemasolu
- VeeS § 31 lg 2 alusel, kui veekogumi suhtes kehtib samal ajal rohkem kui üks veekaitse eesmärk, kohaldatakse neist kõige rangemat
- VeeS § 40 kohase on erandi seadmine ja kalastikule leebema eesmärgi seadmine vastuolus Jägala loodusala ja Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkidega
- VeeS erandi rakendamine oleks võimalik juhul, kui oleks võimalik rakendada nn Natura erandit

Rekreatsioon ei ole ülekaalukas avalik huvi

- Ala rekreatiivset väärtust on võimalik säilitada ja isegi tõsta ka paisjärve olemasoluga – paisjärv ka limiteerib ala rekreatiivset kasutust
- Näiteks oleks võimalik paisjärve likvideerimisel jõe kallastele luua matkarajad, puhkekohad
- Jägala jõe puhkeala Jägala jõe ümbruses säilib ka paisutuse alandamise järgselt, samuti säilib ehitismälestis külustusobjektina
- Jõe kärestikulise osa pikendamine annaks paremad võimalused hobikorras või professionaalselt süsta- ja kanuusõidu, raftingu või mõne muu veespordialaga tegelemiseks
- Oluliselt suureneks Jägala jõe alamjooksu kalanduslik väärtus – suureneb nii kutseline kui ka harrastuspüük (Jägala jõe alamjooksu kalanduslik väärtus suureneks enam kui 5 korda)

Nahkhiirete kaitse ei ole ülekaalukas avalik huvi

- Nahkhiirte liikumiskoridor ja toitumisala on kehtiva kaitsekorra ja piiri alusel Jägala jõe hoiualal piisavalt kaitstud
- Alal ei ole tõestatud ohustatud või haruldaste liikide elupaikade esinemine, kuna toitumisala üksi ei käsitleta liigi elupaigana, antud piirkonnas ei ole ka toitumisalade nappust
- Paisjärve likvideerimine pole nahkhiiri ohustav tegur, kuna peamiseks ohuteguriks peetakse talvitus- ja poegimiskolooniate häirimist ning kvaliteedi langust
- Keskkonnaministri 13.07.2018 käskkirjaga nr 1-2/18/573, mis tugines Keskkonnaameti 15.06.2018 koostatud eksperdihinnangule, **keelduti nahkhiirte kaitse eesmärgil Jägala jõe hoiuala piiri ja kaitse-eesmärkide muutmise menetluse algatamisest**
- Tallinna Halduskohtu 30.04.2019 kohtuotsus haldusasjas nr 3-18-1611 jättis rahuldamata Jõelähtme valla kaebuse Keskkonnaministeeriumi 13.07.2018 käskkirja nr 1-2/18/573 tühistamiseks ning kohustamiseks uuesti menetlema 17.08.2017 taotlust

Hüvitusmeetmetest ei piisa

Jägala loodusala kaitseväärtusi ei ole võimalik samas või suuremas mahus kompenseerida

Hüvitusmeetmete eesmärk

- Kui hoolimata negatiivsest hinnangust tegevuse tagajärgedele ala suhtes ja alternatiivsete lahenduste puudumisel tegevuse üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvatel põhjustel, s. h sotsiaalsetel või majanduslikel põhjustel tuleb tegevus siiski ellu viia, **peab liikmesriik võtma kõik vajalikud asendusmeetmed, et tagada Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitse** (LoD art 6 lg 4)
- Liikmesriik teatab Euroopa Komisjonile vastuvõetud asendusmeetmetest
- Asendus- ehk hüvitusmeetmete eesmärgiks on korvata tegevuse negatiivset mõju, **pakkudes kompensatsiooni, mis oleks vastavuses asjaomasele liigile või elupaigale tekitatud kahjudega**
- Asendusmeetmed on seotud uute alade kaitse alla võtmisega ja nende lisamisega Natura 2000 alade võrgustikku loodusaladena

Hüvitusmeetmete valik

- Asendamisega tuleb tagada ökoloogilised funktsioonid, mis on võrreldavad nendega, mis õigustasid algse Natura 2000 ala valimist
- Jägala loodusala kontekstis on tegemist merega ühenduses oleva veerikka ja kärestikulise jõega, mis vastab elupaigatüübile jõed ja ojad (3260) ning on kvaliteetseks elamis- ja taastootmisalaks lõhele, jõesilmule, võldasele ja paksukojalisele jõekarbile
- Jägala jõega samaväärsed jõed on Narva jõgi, Kunda jõgi, Valgejõgi, Loobu jõgi, Pirita jõgi, Selja jõgi, Keila jõgi, Purtse jõgi, Vasalemma jõgi, Vääna jõgi
- Sarnase kaitseväärtusega jõelõike, mis ei ole Natura 2000 kaitse all, leidub Vasalemma, Pirita ja Purtse jões, väiksemas ulatuses ka Kasari jõestik

Hüvitusmeetmed

Võrreldud jõelõigud	Kaitseväärtus						
	Elupaigatüüp jõed ja ojad (3260)			Lõhe pot laskujate hulk	Jõesilm	Võldas	Paksukojaline jõekarp
Jõelõigu (km)	pikkus	Kärestiku pindala (ha)	Seisund (2014)				
Jägala loodusala	5	7,6		8500-12600	jah	jah	jah
Vasalemma loodusala suurendamine kuni Munalaskme oja suudmeni	12	1,9	kesine	kuni 1900	jah	jah	vajab uuringut
Pirita loodusala suurendamine kuni Vaskjala paisuni	12,1	2,9	hea	kuni 2900	jah	jah	vajab uuringut
Hüvitusmeetmed Vasalemma ja Pirita kokku	24,1	4,8		kuni 4800	esineb	esineb	vajab uuringut
Hüvitusmeetmete piisavus	24,1	ebapiisav		ebapiisav	ebapiisav	ebapiisav	ei ole teada
Purtse jõe alamjooksule loodusala loomine	5,2	7,9	halb	kuni 12757	ei esine	esineb	ei esine
Kasari jõestikus loodusalade suurendamine	vajab uuringut	vajab uuringut		vajab uuringut	vajab uuringut	esineb	jah
Hüvitusmeetmed (+Purtse) kokku	29,3	piisav		piisav	ebapiisav	piisav	ei ole teada

Lõppjärelused

- * Natura erand Linnamäe HEJ ja paisu puhul ei kohaldu, kuna alternatiivsed lahendused elektritootmisele on olemas
- * Ei esine ülekaalukat avalikku huvi, mis lubaks Natura alal võetud kohustustest loobuda
- * Kaitseväärtusi ei ole võimalik piisavalt hüvitada

Avalikustamise tagasiside

Natura ala moodustamine ja eesmärgid

Tagasiside

Tagantjärele Natura hindamise õiguslik regulatsioon puudub ja menetluse läbiviimise alused on ebaselged, seetõttu ei saa menetlust pidada õiguspäraseks

- Keskkonnamõju hindamise osas muutis praktikat Riigikohus (28.01.2021 otsus 3-17-1739)
- Riigikohus selgitas, et **KeHJS kohaldub üksnes kavandatavatele tegevustele**
- Kui tegevust ei muudeta, nagu Linnamäe puhul, siis on tegemist nn **jätkutegevusega, millele KeHJS ei kohaldu**
- LKS § 32 lg 2 ja loodusdirektiivi art 6 lg 2 laienevad alates Natura ala moodustamisest püsivalt projekti elluviimisele ja selle tagajärgedele, nt rajatise kasutamisele ka siis, kui projekti elluviimisega on alustatud enne Natura ala moodustamist
- Kuigi loodusdirektiivi art 6 lg 2 ei määra kindlaks ühtegi konkreetset kriteeriumi selle sätte alusel võetavate meetmete rakendamiseks, võib sellest sättest tuleneda vajadus hinnata tagantjärele projekti mõju asjaomasele alale
- Seega laienevad viidatud sätted ka Linnamäe paisul paisutamisele ja elektritootmisele

Tagasiside

Tagantjärele Natura hindamise õiguslik regulatsioon puudub ja menetluse läbiviimise alused on ebaseled, seetõttu ei saa menetlust pidada õiguspäraseks (järg)

- Hindamine peab vastama loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele
- Keskkonnaamet pädeva asutusena (veeloa andja) peab ise selgitama välja asjaolud selleks, et korduva loa taotlemise menetluses hinnata juba alustatud tegevuse vastavust loodusdirektiivi art 6 lg-le 2 (HMS § 6)
- Keskkonnaametil kaitstavate alade valitsejana on pädevus hinnata mõju Natura alale ja pädevus kaaluda erinevaid huve
- Puuduvad kompetentsid (ekspertiisid) ostetakse vajadusel sisse, avaliku menetlusega kaasatakse menetlusosalised ja avalikkus
- Keskkonnaamet on sellistes protsessides erapooletu – puuduvad majanduslikud huvid

Ettepanekud

Arvata Jägala loodusala Natura 2000 võrgustikust välja

- Kuigi liikmesriikidel on teatud kaalutusõigus alade Natura 2000 võrgustikku esitamise korral, **puudub neil kaalutusõigus juba võetud kohustustest loobumiseks või nende vähendamiseks**
- Otsust Natura 2000 võrgustiku ala kaitse alt mahavõtmise kohta ei tee Eesti Vabariigi Valitsus, vaid Euroopa Komisjon, kusjuures Euroopa Komisjon kontrollib seejuures, kas liikmesriik on Natura erandit korrektset rakendanud
- Euroopa Komisjon ei kinnita muudatusi, kui ei ole tõendatud, et liikmesriik lähtub kõikidest juhendmaterjalides kirjeldatud põhimõtetest
- Vastavalt Euroopa Komisjoni juhendmaterjalidele on Natura 2000 võrgustiku alade piiride ja kaitse-eesmärkide muutmine võimalik kolmel juhul:
 - Natura 2000 võrgustiku alaks määramisel on tehtud teaduslik viga, st väärtust tegelikkuses ei esine ja see pole taastatav ning see on teaduslikult tõendatud
 - Eesmärgiks seatud väärtused on kadunud loodusliku arengu tõttu ja pole enam taastatavad. Põhjenduseks ei saa olla ala väärtuste degradeerumine või inimõjuline muutus
 - Väärtused on hävinud Natura erandi rakendamise tagajärjel

Ettepanekud

Arvata Jägala loodusala Natura 2000 võrgustikust välja (järg)

- Ükski piiride ja kaitse-eesmärkide muutmise eeldustest Jägala loodusalal ei kohaldu:
 - Jägala loodusala puhul on uuringutega tõendatud, et teaduslikku viga Natura 2000 võrgustiku alaks määramisel pole tehtud ning alal leiduvad väärtused on olemas või taastatavad
 - Alusuuringutega on tõendatud, et väärtused on osaliselt olemas ja osaliselt degradeerunud ehk uputatud paisjärve alla inimtegevuse tulemusena ning tegemist ei ole loodusliku arengu tõttu toimunud muutustega
 - Jägala loodusalal puhul on seega ainus võimalus kaaluda ala kaitse alt maha võtmist või ala kaitse-eesmärkide ja piiride muutmist, kui on tõendatud, et tegevusele on kohaldatav Natura erand ja seda rakendatakse korrektselt
- **Keskkonnaameti hinnangul Natura erand Linnamäe paisul ei rakendu**
- Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkide ja piiride muutmise võimalikkust kaaluti, kui Jõelähtme Vallavalitsus esitas 17.08.2017 keskkonnaministrile vastavasisulise ettepaneku
- Keskkonnaminister keeldus 13.07.2018 käskkirjaga nr 1-2/18/573 Jägala jõe hoiuala piiri ja kaitse-eesmärkide muutmise menetluse algatamisest ja vastava otsuse õigust kinnitas ka kohus

Ettepanekud

Teha Linnamäe, Kunda ja Hellenurme paisudele erand (loobuda kalade läbipääsu nõudest)

- VeeS § 174 lg 4 alusel võib Keskkonnaamet veeloaga leevendada või paisu omaniku vabastada veeseaduse § 174 lõikes 3 sätestatud kalade läbipääsu kohustuse täitmisest, arvestades kaaluka põhjuse olemasolu
- VeeS § 31 lg 2 alusel kui veekogumi suhtes kehtib samal ajal rohkem kui üks veekaitse eesmärk, kohaldatakse neist kõige rangemat
- **VeeS erandi rakendamine oleks võimalik juhul, kui Natura erand rakenduks**
- Kunda I puudub luba paisutamiseks ja elektritootmiseks; Riigikohtu Halduskolleegiumi 08.10.2018 otsus nr 3-16-478, mille kohaselt kohus nõustus Keskkonnaametiga, et Kunda I paisul Natura erand ei kohaldu
- Hellenurme osas toimub tagantjärele mõju hindamine, mille tulemustest sõltub, kas erandit saab rakendada

Ettepanekud

Poliitiline selge otsus, et pais, paisjärv ning töötav HEJ säilitatakse, oli valitsuses vastu võetud. Vabariigi Valitsuse poolt on 10.10.2019 võetud poliitiline seisukoht, mille kohaselt ei prevaleeri Linnamäel kalakaitselised huvid muude huvide üle

- Vabariigi Valitsus ei ole Linnamäe paisjärve ja elektritootmise säilimise osas otsust teinud
- Keskkonnavalda (veeluba) andmine ei ole poliitiline otsus, vaid selle annab veeseaduse kohaselt Keskkonnaamet
- Natura ala kahjustavale tegevusele loa andmisele on sätestatud loodusdirektiivi kohased reeglid, nn Natura erandi menetlus, mida tuleb järgida
- Kui Natura erand ei kohaldu, ei saa ka erandkorras anda luba Natura ala kahjustavale tegevusele
- Vabariigi Valitsus ei saa teha loodusdirektiivis sätestatuga vastuolus olevat otsust

Tagasiside

Puudub selgitus selle kohta, kuidas Keskkonnaamet saaks ellu viia paisu lõhkumise ja paisjärve allalaskmise olukorras, kus Muinsuskaitseamet ega KOV ei anna luba paisu lõhkumiseks

- Keskkonnaameti eesmärk ei ole Linnamäe paisu lammutada ega hävitada, vaid leida võimalus jõeelupaikade taastamiseks
- Muinsuskaitseseadus ei keela mistahes muutusi, vaid ainult sobimatuid muutusi (MuKS § 3 lg 3); seega ei saa väita, et ühtegi muutust mälestisel teha ei tohi, seda enam, kui ehitisega kaasneb oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele
- Keskkonnaameti hinnangul ei saa kohalik omavalitsus takistada üle-euroopaliste looduskaitse- ja veekaitse kohustuste täitmist
- **20.09.2004 kirjaga nr 9-4.7/1714 Harjumaa Keskkonnateenistusele on Jõelähtme vallavalistus nõustunud igati Jägala jõe hoiuala loomisega ning teinud omalt poolt ettepanekud veel kolme hoiuala moodustamiseks koos eksperdi vastavate põhjendustega**

Tagasiside

Keskkonnaamet ei ole hinnanud seda, millised tagajärjed on elektritoomise lõpetamisel Wooluvabrikule ja Eesti energeetikavaldkonna eesmärkidele

- Natura hindamise üldine kohustus ja selle läbiviimise põhimõtted tulenevad LoD art 6 lg-test 3 ja 4
- **Natura hindamisel seatakse alati esikohale looduskaitse eesmärgid**, mis tähendab, et kava või projekti elluviimine ei tohi Natura ala loodusväärtusi kahjustada ja otsustaja peab tegevuse lubamisel selles veendunud olema
- Natura erandi hindamisel kaalutakse, kas esineb sellist ülekaalukat avalikku huvi, mille tõttu oleks võimalik loobuda looduskaitse eesmärkidest
- Keskkonnaamet tuvastas, et elektritootmine ei ole ülekaalukas avalik huvi
- **Erinevate huvide (sh erahuvi) ja õiguste kaalumise teostatakse veeloos otsuse tegemisel**

Tagasiside

Keskkonnaamet ei näi kas huvituvat või arvestavat KOVi seisukohti, kes on valitud ja kutsutud esindama rahva huve. ...vastandamine omavalitsuse koostatud planeeringuprotsessile ei näi riigi keskkonnapoliitikat juhtivale ametile kohane

- Keskkonnaameti ülesanne on täita kehtiva õigusruumi piires riigi ehk selle esindajate kogu poolt seatud strateegilisi eesmärke ning riigile võetud rahvusvahelisi kohustusi
- Keskkonnaametil puuduvad isiklikud huvid ning kõigi huvigruppide, sh KOV seisukohtadega saab arvestada niivõrd, kuivõrd need pole vastuolus siseriiklike eesmärkide, õigusruumi ja rahvusvaheliste kohustustega
- Ka planeeringuprotsesside loogika toimib riiklikult tasemelt läbi maakondliku taseme kohaliku omavalituse ja siis konkreetse maaüksuse tasemeni, mitte vastupidi
- KOV peab oma planeeringuprotsessides arvestama riiklike planeeringute ja eesmärkidega, mida kujutavad endast muuhulgas ka riikliku kaitse alla võetud alad

Mõjud Natura alale

Tagasiside

Keskkonnaamet ei ole ära näidanud seda, millistes dokumentides sisalduvad need ajaloolised kaalutlused, mille tõttu Jägala jõgi esitati Natura võrgustiku alade nimekirja

- Ettepanek Natura võrgustikku esitatavate jõgede kohta tehti 2002. a **teadlaste poolt koondatud siseveekogude elustiku andmete põhjal** Eesti Loodushoiukeskuse poolt läbiviidud projekti “Natura 2000 võrgustiku rakendamine magevee ja riimvee liikide ja elupaikade kaitseks” (Taani Kuningriigi poolt finantseeritud DEPA projekt nr 124/009-0107) raames
- Eraldi peatükki või tekstilõiku konkreetselt Jägala jõe kohta selles töös ei ole, andmed jõgede ja jõelõikude kohta esitati MapInfo formaadis ruumiandmetena
- Elupaigatüüp (3260) Jägala loodusala pakuti välja kogu jõeosa pikkuses koondhinnanguna kogu jõe kohta
- Vabariigi Valitsus tegi oma korraldusega otsuse esitada Jägala jõe kogu jõelõigu joast suudmeni Natura 2000 võrgustikku; elupaigatüübina on Natura standardsel andmevormil esitatud kogu jõeosa; sellega tehti otsus ühtlasi ka jõelõigu taastamise osas

Tagasiside

Tagantjärele Natura hindamine on läbi viidud kehtivuse kaotanud Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2017-2021 alusel

- Natura hindamise juhendi ptk 2.1 kohaselt tuleb olukorras, kus alal puudub kaasaegne kaitsekorralduskava, lähtuda Natura standardse andmevormil toodud andmetest
- Perioodil 2017–2021 kehtinud ja perioodiks 2022–2026 pikendatava kaitsekorralduskava **kaitse-eesmärgid on seatud lähtuvalt standardse andmevormi andmetest ja teaduslikest uuringutest**
- Samadest põhimõtetest lähtutakse ka Natura tagantjärele hindamises
- Kaitsekorraldusperioodil ei ole kaitse-eesmärgiks seatud väärtuste osas tehtud selliseid täiendavaid teaduslikke uuringuid, mis seniseid teadmisi kummutaksid; seega ei ole kaitse-eesmärkide muutmise põhjendatud

Tagasiside

Uueks perioodiks KKK kehtestamise menetluse algatamine ei saa tähendada seda, et KKK sisulise muutmise vajadust ei hinnata ja ei kaaluta

- Keskkonnaamet on kavandanud Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskava kaitsekorraldusperioodi pikendamise viisil, et Keskkonnaamet ei muuda kava sisu, k.a kaitse-eesmärke, vaid parandatakse kava tekstis üksnes ajakohastamist vajavad kohad
- Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskavas aastateks 2017–2021 on viidatud kava seosele veeloa menetlusega ning öeldud, et kava täiendatakse tegevuste osas pärast KMH aruande heakskiitmist ja veeloa osas otsuse tegemist (lk 23)
- Kuna veeloa menetlus on veninud, ei ole praegu selliseid tegevusi võimalik planeerida, seega on perioodil 2017–2021 kehtinud kava ajakohastamine ja selle uueks perioodiks kinnitamine ehk pikendamine põhjendatud

Tagasiside

Kuivõrd kehtiv KKK puudub, siis ei saa Keskkonnaamet lähtuda selles toodud eesmärkidest ning lähtuda tuleb elupaigatüübile antud üldisest hinnangust B

- Kogu jõelõigu ulatuses pole põhjendatud seada eesmärgiks B-esinduslikkust, kuna pikas perspektiivis siis elupaikade funktsioneerimine ei jätku, st pole saavutatav elupaigatüübi ja elupaikade soodne seisund
- Tagantjärele hindamise ptk-s 4 kaalus Keskkonnaamet leevendava meetmena ka kalapääsu rajamist, ent jõudis järeldusele, et paisutamise ja elektritootmise jätkumisel ei ole võimalik Natura ala kaitse-eesmärkide saavutamise ja ala terviklikkuse tagamine
- Linnamäe paisul paisutamisest ja elektritootmisest tulenev ebasoodne mõjud on oluline (mõjutatud kogu loodusala ulatuses) ja seda kalapääsuga leevendada ei ole võimalik

Tagasiside

Keskkonnaamet selgitab, et elupaikade ja liikide looduskaitseline seisund on soodne, kui esinduslikkuse hinnang on kõikidel juhtudel „A“; liikide elupaigad ja liigid ise ei ole soodsas seisundis Jägala loodusalal Linnamäe paisjärve alla uputatud alal. Tegemist on faktiväidetega, mida peab olema võimalik kontrollida, kuid Keskkonnaamet ei ole viidet esitanud

- Mõiste „soodne seisund“ on defineeritud LKS-s ja sellele on aruandes ka viidatud
- Kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste koondhinnang on toodud ka Natura standardsel andmevormil, millele on aruandes viidatud
- Keskkonnaministeerium on oma 01.04.2016 kirjas nr 8-2/16/2693-2 Jõelähtme vallavalitsusele öelnud, et elupaigatüüp (3260) Jägala loodusalal pakuti välja kogu jõeosa pikkuses hinnanguga B (skaalal A, B, C, kus kõige parem hinnang on A). Hinnang anti koondhinnanguna kogu jõe ulatuses. A-väärtust ei saanud elupaik seetõttu, et osa jõest on paisutatud ja vajab seetõttu looduslikkuse taastamist

Tagasiside

Üleriigilisi seisundihinnanguid ei saa vahetult üle kanda Jägala jõe, pole hinnatud kulutõhusust

- Üleriigilisi seisundihinnanguid ei ole kaitse-eesmärkide seadmisel ja Jägala jõe elupaikade kirjeldamisel üheski uuringus ega ka kaitsekorralduskava tööversioonis Jägala jõe üle kantud
- **Natura aladel seatakse eesmärgid alapõhiselt**, Jägala jõe elupaikade seisundi parandamine panustab olulisel määral ka üleriigilise soodsa seisundi saavutamisse
- Üleriigiline soodne seisund saavutatakse siis, kui kõikide Natura 2000 võrgustiku alade elupaigatüübi jõed ja ojad ning sellega seotud liikide kaitse-eesmärgid on täidetud
- Linnamäe paisjärvest ülesvoolu jääv jõeosa kuni Jägala joani ja Jõelähtme jõe jääv hoiualasse kuuluv jõelõik sõltuvad elupaikade funktsioonide säilitamisel paisjärve aluse jõelõigu looduslikkuse taastamisest, kuna pikas perspektiivis ei funktsioneeriks need jõeosad paisjärve tõttu killustatuna soodsas seisundis jõeelupaigana
- Mõju hindamisel Natura alale ei ole vajalik hinnata kulutõhusust. Inimese loodu puhul kiputakse unustama, et see on sageli toimunud looduskeskkonna kahjustamise hinnaga. Unustatakse selliste rajatiste tegelik maksumus nii keskkonnakahju kui ka hooldusvajaduse mõttes

Ettepanekud

Juunis 2018 valminud Euroopa Komisjoni juhenddokumendi kohaselt on soovitatav vanad HEJ-d säilitada eelkõige läbi moderniseerimise. Natura alade kaitse korraldamisel ja seisundi tagamisel on oluline selgitada välja mõjuhindamise käigus eelkõige see, kas olemasolev HEJ halvendab ala seisundit võrreldes Natura alaks määramise hetkega

- Loodusdirektiivi art 6 lg 2 ja 3 kohustused tuleb täita ka jätkuvate tegevuste korral
- Ennekõike tuleb selgitada, kas paisutuse säilimine toob kaasa jõe kui elupaiga või hoiualal kaitstavate liikide seisundi halvenemise võrreldes Natura ala moodustamise hetkega või hilisema olukorraga, kui jõe või liikide seisund on vahepeal paranenud
- **Lisaks tuleb selgitada, kas asjaomasel alal on konkreetseks eesmärgiks seatud vaid olemasoleva olukorra halvendamise vältimine või ka parandamine ning kas tegevuse jätkamine kahjustaks neid eesmärke**
- *Juhendmaterjali p 3.2 kohaselt "Tuleks märkida, et Natura 2000 alade puhul näeb elupaikade direktiivi artikli 6 lõige 1 ette, et liikmesriigid peavad kehtestama kaitsemeetmed, mis vastavad aladel esindatud I lisa elupaigatüüpide ja II lisa liikide ökoloogilistele vajadustele. See tähendab, et **hüdroelektrijaamad peavad vastama ka ulatuslikumatele kaitse-eesmärkidele, mis lähevad kaugemale artikli 6 lõikes 2 sätestatud eesmärgist vältida halvenemist.**"*
- Seega ei tee LoD erisusi jätkuva või kavandatava tegevuse mõjude hindamisele

Tagasiside

Olemasoleva objekti edaspidisel käitamisel ei teki täiendavaid mõjusid võrreldes sellega, mis on olnud seni juba peaaegu 100 aasta jooksul

- Natura mõjude hindamisel analüüsitakse tegevuse mõju Natura ala kaitse-eesmärkidele (sh arvestades, et eesmärk on ka elupaikade parandamine). Seega ei oma tähtsust, et tegemist on olemasoleva objektiga
- Hindamise tulemusel jõudis Keskkonnaamet järeldusele, et paisutamine ja elektritootmine avaldavad jätkuvat ja ajas kuhjuvat pikaajalist ebasoodsat mõju Natura alale ja seda leevendada ei ole võimalik
- Paisjärved ei ole ajas püsivad stabiilsed ja isereguleeruvad kooslused, vaid neile on omane ajas kuhjuv keskkonnamõju - paisjärvedesse kogunevad setted, mida on vaja regulaarselt eemaldada, kiireneb vee soojenemine, millel on iseäranis kliimasoojenemise taustal negatiivne mõju vee-elustikule, paisud killustavad elupaiku, mille tõttu vee-elustiku populatsioonid ajapikku degradeeruvad (siseristumine või ristumisvõimaluste puudumine, toidubaasi ja erinevate elupaikade piiratus erinevate ilmastikutingimuste korral jms). Kõik need mõjud ei ilmne koheselt, vaid pikema aja vältel
- Hüdrolektri jaam hävitati 1941. a ja taastati alles 2002. a. Seega ei saa rääkida 100 a pikkusest samalaadsest kasutusest

Tagasiside

Loodusliku veerežiimi muutmine ja selle käigus veetaseme pidev kõigutamine mõjutab negatiivses suunas vee-elustikku, sh mitmeid Jägala loodusala kaitse-eesmärgiks seatud liike. Puudub viide, millele tuginedes Keskkonnaamet sellised väited esitab

- Peaaegu eranditult on Eestis tegutsevatel HEJ-del tegemist olukorraga, kus olemasolev turbiin või turbiinid on madalvee perioodi aegseks veekasutuseks üle dimensioneeritud
- Varasema praktika kohaselt on turbiinid valitud veetarbele, mis ligikaudselt vastab aasta keskmisele jõe vooluhulgale või ületab seda mõnevõrra
- Tulenevalt jõgede loodusliku äravoolu dünaamikast jätkub aasta keskmist või sellest suuremat vooluhulka tihti vaid mõneks kuuks aastas
- Ülejäänud ajal (tavaliselt 2/3 - 3/4 aastast) on jõe vooluhulk väiksem ning olemasolevate turbiinidega pole võimalik püsivalt elektrit toota. Sellises olukorras jääb üle kas loobuda suuremas osas aastast elektrit tootmisest või jätkata selle tootmist madalvee perioodidel tsükliliselt, kogudes vett perioodiliselt paisjärve.
- Jõe allpool paisu tähendab see aga vooluhulkade väga suurt kõikumist, kalastiku ja muule elustikule kriitilisi veevaaseid perioode

Tagasiside

Keskkonnaamet väidab, et paisutamise jätkumisel mattub jõesäng ka edaspidi setetega ning on oht nende setete kandeks paisust allavoolu. Taaskord on tegemist faktiväitega, mida peab saama kontrollida asjakohaste allikate abi

- Setete kogunemine paisjärve põhja on paratamatu, kuna pais takistab setete ärakannet - suur osa liivast, savist, mudast ja jõevees sisalduvast orgaanilisest hõljumist, mida jõgi vooluga kaasa kannab, settib aeglase vooluga jõelõikudes
- Paisu võimalikul avamisel uhutakse suur osa neist setetest korruga allavoolu ja selle tulemusena hävivad lühemaks või pikemaks ajaks kalade elu- ning sigimisaegad paisust allavoolu jäävatel kärestikel ning kiirevoolulistel lõikudel
- 2011. a avati Linnamäe HEJ põhjalask ja paisust allavoolu asunud koelmud kattusid 20–40 cm paksuse setete kihi alla ning ühtegi lõhe tähnikut ei tabatud. Tõenäoliselt ei õnnestunud setete tõttu lõhe sigimine ka 2011. a sügisel ning ei ole välistatud, et sigimine on häiritud ka mitmel järgneval aastal
- Info leitav eksperthinnangutes: [lõhe ja meriforelli seire aruanded](#)
- Sette kogunemine paisjärve oli visuaalselt nähtav 2021, mil paisjärve veetase oli alla lastud

Tagasiside

Kui võrrelda Linnamäe paisu lammutamise mõju Sindi paisu lammutamise mõjuga, siis viimane andis kaladele ligipääsu kogu Pärnu jõe valgala jõgedele ja ojadele umbes 5000 ruutkilomeetri suurusel alal, millega võrreldes jääks Linnamäe paisu avamise kasutegur imeväikeseks

- Linnamäe paisu ei pea tingimata likvideerima, et taastada elupaigad ja tagada kaladele juurdepääs elupaikadele, võimalik on leida kompromiss Natura 2000 alade võrgustikku hõlmatud Jägala jões lõhedele sobivate elupaikade taastamisel ning muinsuskaitseväärtusega Linnamäe paisu säilitamisel
- Soome lahes on Eesti rannikul vaid 9 lõhedele sobilikku kudejõge ning sealjuures moodustab Linnamäe paisu tagune kudeala ligikaudu 15–20% kõikidest potentsiaalsetest lõhele sobilikest kudealadest, kärestike taastootmispotentsiaaliks on hinnatud 8500 - 12 600 laskujat aastas
- Pärnu jões sigivad lõhed on teise geneetilise taustaga kui Jägala jões sigivad isendid
- Seetõttu on ka keelatud Soome lahe lõheasurkonna isendite asustamine Pärnu jõkke, et vältida kahe geneetiliselt erineva lõhepopulatsiooni omavahelist segunemist
- Eelnevast tulenevalt **ei saa võrrelda ka Linnamäe paisul kalade läbipääsu tagamist Sindi paisu avamistöödega** - looduskaitse on kohapõhine ja unikaalne

Seisukoht

Eiratakse teise kõrgema kaitsealuse liigi – tiigilendlase ehk nahkhiirte toitumisala tähtsust

- Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaamet on oma käskkirjas¹ ja eksperdihinnangus² selgelt väljendanud seisukohta, et nahkhiired (sh tiigilendlane) on piirkonnas praegu ja edaspidi kaitstud ning veepeegli vähenemine ei mõju neile letaalselt, samuti on piirkonnas nahkhiirtele teisigi sobilikke toitumisalasid. Toitumisala üksi ei käsitleta liigi elupaigana
- **Piirkonnas vaadeldud nahkhiired on kaitstud ka siis, kui Jägala jõe hoiualale ja Jägala loodusalale kehtestatud kaitse-eesmärgid on saavutatud, kuivõrd jõeline elupaik on samuti sobilik toitumisalana**
- ¹ Keskkonnaministri 13.07.2018 käskkiri nr 1-2/18/573 „Jägala jõe hoiuala piiri ja kaitse-eesmärkide muutmise menetluse algatamisest keeldumine”
- ² Eksperdihinnang Jägala jõe hoiuala laiendusala kaitse alla võtmisele ja kaitse-eesmärkide muutmisele. 2018. Keskkonnaamet.
- Nahkhiirlaste (*Vespertilionidae*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori 15.03.2017 käskkirjaga nr 1-1/17/150

Seisukoht

Väljakujunenud puhkeala ja looduskooslus on väga oluline, sh luikede pesitsusalana, jõe- ja järvekalade elupaigana

- Paisjärve näol ei ole tegemist väljakujunenud looduskooslusega, vaid pool-loodusliku kooslusega, mis vajab püsimiseks regulaarset ja väga kulukat sekkumist (setetest puhastamist, tammi rekonstrueerimist)
- Setetest puhastamise käigus tuleb paisjärv sisuliselt likvideerida ja elukeskkond selle kaldal muutub oluliselt kehvemaks
- Lisaks on paisjärv negatiivse keskkonnamõjuga vee temperatuuri tõstmise tõttu, mis kliimamuutuste taustal on vee-elustikule negatiivse mõjuga
- Loodusliku veekogu kui elukeskkonna vanusega võrreldes on Linnamäe paisjärv oluliselt hilisema päritoluga ning paisjärve säilitamine on lisaks negatiivsele keskkonnamõjule ka paisjärve ja paisu hooldusvajaduse tõttu väga palju kulukam loodusliku ja isereguleeruva süsteemina toimiva vooluveekoguga võrreldes
- Looduslikul jõel on kõrge rekreatiivne väärtus, sageli kõrgemgi kui paisjärvel (sh kalastamise võimalused, veematkajad jms)
- Kalastiku seisukohast on looduslikud jõed väärtuslikumad kui paisjärved ning jõgede kalaliigid paisjärvest selle likvideerimisel ei kao, samuti pakuvad jõed elupaiku paljudele muudele liikidele
- Lõheliste ja neile sobivate kudealade olemasolu Jägala jões on uuringutega korduvalt tõestatud

Tagasiside

- Järeldused kiidetakse heaks
- Avalik huvi toetab Jägala hoiuala taastamist
 - Jägala jõgi on oma suure languse ja võimsa kärestiku tõttu Baltimaade hinnatuim kärestik veematkajate ja sportlaste seas
 - Kahjuks on kärestikku praegu vaid ca 500 m ning see on kasutatav keskmiselt 2 nädalat aastas; taastamisel oleks suurvee ajal Jägala jõel kokku ca 3 km kärestikku
 - Haruldasi paiku, nagu kärestikke, on vähe ja need on väga hinnatud nii Eestis kui välismaal, mis meelitaks siia sportlasi ja matkajaid ka lähiriikidest

Tagasiside

Eesti taastuvenergia eesmärgi täitmiseks aastaks 2030 on olulised kõik taastuvenergia liigid (eelkõige tuule-, päikese- ja hüdroenergia ning biomass)

- Linnamäe HEJ seiskamine ei oma olulist mõju Eesti energiajulgeolekule ja Linnamäe HEJ ei ole elutähtsa teenuse osutaja hädaolukorra seaduse mõistes - seda kinnitas ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium oma 31.07.2019¹ kirjas Keskkonnaametile ning 10.06.2020² kirjas Jõelähtme Vallavalitsusele
- Ka Vabariigi Valitsuse 24.09.2020 istungil on heaks kiidetud muuhulgas järgmine Eesti seisukoht Euroopa Komisjoni teatise „Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2030. Toome looduse oma ellu tagasi“ kohta: „**Toetame taastuvenergialahendusi, mis on seotud avamere tuuleparkide, päikese- ja kestliku bioenergia kasutuselevõttuga. Toetame kestlikke, elurikkust hoidvaid ja toidujulgeolekut arvestavaid energiatootmislahendusi.**“
- Hüdroenergia rajatiste väga kahjuliku ja pikaajalise keskkonnamõju tõttu ei loeta hüdroenergiat roheenergiaks, kuigi tegemist on nn taastuvenergiaga

¹Registreeritud Keskkonnaameti DHS-is 31.07.2019 nr 6-3/19/9100-5 all

²Registreeritud Jõelähtme Vallavalitsuse dokumendiregistris 10.06.2020 nr 7-7/1445-1 all

Seisukoht

Keskkonnaamet on jätnud analüüsimata, milliseid mõjusid looduskeskkonnale PHAJ-id avaldavad ning miks peaks neid mõjusid lugema väiksemateks kui HEJ-dest johtuvaid mõjusid

- Alutaguse VV 18.12.2020 on kehtestanud Estonia PHAJ detailplaneeringu (<https://www.alutagusevald.ee/kehtestatud>), mille raames viidi ka läbi KSH
- KSH-s ei selgunud asjaolusid, mis välistaksid PHAJ rajamise ning on leitud, et oluliseks hinnatud mõjud looduskeskkonnale on leevendatavad.
- Erinvall Linnamäe HEJ-st, mõju Natura aladega seotud loodusväärtustele ei tuvastatud
- Paldiski PHAJ KMH aruanne on esitatud kooskõlastamiseks Keskkonnaametile. KMH aruandes on pakutud rida keskkonnameetmeid olulise keskkonnamõju vältimiseks, nende olulisuse leevendamiseks ning seireks. KMH aruandes on läbi viidud Natura eelhindamine (ptk 6.6), milles on leitud: "*Natura eelhindamisel tuvastati, et kavandatava tegevuse (väikesadama ehitus ja kasutamine, sh kaasnev laevaliiklus) piirkonnas paiknevatele loodusaladele (Pakri loodusala) ega linnualadele (Pakri linnuala) ei avaldu negatiivseid mõjusid.*"

Seisukohad

Puutuvalt tuulegeneraatoritega tuleb silmas pidada, et tuult ei ole alati ja kõikjal. Samuti tuleb silmas pidada suurt vastuseisu kohalike kogukondade tasemel uute tuuleparkide rajamisel

- Kohalike kogukondade seisukohad tuuleparkide osas on varieeruvad ning mitmed alad on üldplaneeringute menetluste raames saanud ka kohalike toetuse.
- Ka vett hüdroenergia tootmiseks ei ole pidevalt ning mistahes roheenergia puhul tuleb arendada ka salvestusvõimsusi
- Keskkonnaamet on seisukohal, et tuulegeneraatoreid saab ehitada kohtadesse, kus need ei avalda ebasoodsat mõju Natura 2000 aladele
- Seda tõendavad seni ehitatud tuulepargid, nt Aulepa tuulepark koguvõimsusega 48 MW
- Energiamajanduse arengukava aastani 2030 kohaselt on kõige rohkem elektritootmises kasutatavad taastuvad energiaallikad Eestis biomass ja tuul. 2016. a seisuga oli Eestis kokku võrku ühendatud 375 MW elektrituulikuid elektritoodanguga 589 GWh aastas

Seisukohad

Keskkonnaamet Natura hindamise aruande projekti II osas jätnud analüüsimata küsimuse selle kohta, milline on päikeseplatade efektiivsus Eestis

- Natura erandi hindamise aruandes on toodud, et Eestis on madal potentsiaal päikeseenergia kasutamiseks ja see on leidnud rakendust peamiselt väikelahendustena
- Samas on 2020. a toodetud päikesest elektrienergiat 119 GWh, mis on u 4x suurem võrreldes hüdroenergiast toodetud 31 GWh-ga

Seisukohad

Ehitismälestise osaline lammutamine või täielik lammutamine või arheoloogiamälestise osaline läbikaevamine on muinsuskaitse seisukohast lubamatu, sest võrdub mälestise rikkumise või hävitamisega

- Linnamäe pais võeti mälestisena kaitse alla 2016, s.o ligi 12 aastat hiljem kui loodi Natura 2000 võrgustikku kuuluv Jägala loodusala
- Linnamäe paisu kaitse alla võtmise kohta esitas 21.06.2016 kirjaga nr 8-2/16/5929 seisukoha ka **Keskkonnaministeerium, kes rõhutas kirjas keskkonnakaitseliste eesmärkide täitmise vajadust** ning selgitas, et paisutuse likvideerimiseks ja paisjärvealuse kärestikulise jõe taastamiseks on põhimõtteliselt võimalikud erinevad lahendused, mis on plaanis välja töötada koostöös Muinsuskaitseametiga, et ka Linnamäe HEJ kui ehitise kultuurilised väärtused saaksid kaitstud parimal viisil takistamata looduskaitsete eesmärkide saavutamist
- Paisu muinsuskaitse alla võtmisel paisutamiseks ja HEJ-s elektritootmiseks antud keskkonnaluba oli tähtajaline ning sisuliselt juba lõppenud, paisutada ja elektrit toota sai vaid pikendatud loa alusel
- **Seega pidi paisu muinsuskaitse alla võttes arvestama, et alal on Vabariigi Valitsuse ja Euroopa Komisjoni kinnitatud üle-euroopaliselt olulised looduskaitsekohustused ning et keskkonnaloa lõppedes ei pruugi paisul paisutamist ja HEJ-s elektrit toota enam saada**
- Elektritootmise lõpetamine muinsuskaitse all mitte olevas elektrijaamas ja/või paisutuse likvideerimine ei hävita paisu kui ehitist. Kogu Eestis muudetakse pidevalt ehitismälestisi ja seda ei loeta mälestise rikkumiseks ega hävitamiseks

Seisukohad

Ehitismälestise osaline lammutamine või täielik lammutamine või arheoloogiamälestise osaline läbikaevamine on muinsuskaitse seisukohast lubamatu, sest võrdub mälestise rikkumise või hävitamisega (järg)

- Tuginedes Riigikohtu 28.01.2021 kohtuotsuse haldusasjas nr 3-17-1739 p-le 34, ei keela muinsuskaitseseadus mistahes muutusi, vaid ainult sobimatud muutused (MuKS § 3 lg 3)
- Ka kultuuripärand on osa keskkonnast (KeHJS § 21) ja pädev asutus muinsuskaitseliste ja muude keskkonnahuvide vastastikkuseks kaalumiseks on Keskkonnaamet
- Muinsuskaitseliste huve on võimalik arvestada niivõrd, kui seda võimaldab Euroopa Liidu keskkonnaõigus, sh loodusdirektiivi erandiklausel (art 6 lg 4)
- Ei saa väita, et ühtegi muutust mälestisel teha ei tohi, seda enam, kui ehitisega kaasneb oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele
- Muinsuskaitseametil on võimalus kaaluda osaliseks lammutamiseks loa andmist ning nõusoleku andmisel tuleb võtta arvesse Riigikohtu ülaltoodud juhiseid (sh Keskkonnaameti hinnanguid ja looduskaitseliste huve) – seda on tehtud ka paljude teiste mälestiste puhul, nt Jändja pais

Seisukoht

Arheoloogiamälestiste aspektist teeb ärevaks pealiskaudne suhtumine linnamäe ja asulakoha nõlvade saatusesse veetaseme muutusel – maalihke võimalus veetaseme muutumise ja pinnase veesisalduse muutumise tagajärjel

- Paisjärve veetasemeni küllastunud niiskusega pinnas muutub veetaseme alandamisel tahedamaks ning nõlvade stabiilsus pigem suureneb kui väheneb, samas veetaseme tõstmise muudab pinnast pehmemaks ning mõjutab pinnasesse talletunud vee külmumise ja sulamisega omakorda pinnase stabiilsust
- Pinnase stabiilsusele on kõige negatiivsema mõjuga veetaseme suur kõigutamine, mida nt paisjärve puhastamise või paisu remondi käigus tuleb perioodiliselt paratamatult teha
- Keskkonnaameti hinnangul ei saa oluliselt hiljem pärast viidatud arheoloogiamälestiste tekkimist paisutatud järvel olla arheoloogiamälestistele kuidagi kasulikku mõju

Seisukoht

Arvestades teada olevate arheoloogiamälestiste paiknemist paisjärve ääres ja jõekallastel, on tõenäoline, et ka paisjärve all olevatel aladel võib esineda arheoloogilist kultuurikihti, mis võib sisaldada arheoloogilisi leide ja ehitusjäänuseid. Iga laiaulatuslikum keskkonnamuutus (nt paisjärve likvideerimine) võib kujutada ohtu kallastel leiduva arheoloogilise kultuurikihi säilimisele

- Jääb selgusetuks, millist ohtu paisjärve likvideerimine kultuurikihi säilimisele kujutab, kuna paisjärve veetase on praegusel kujul esinenud vaid alla 40 aasta ja veetaset on korduvalt ka alla lastud
- Muinsuskaitseamet ega ükski teine paisjärve ja HEJ säilitamist toetav huvigrupp ei ole välja pakkunud mitte ühtegi kompromisslahendust, mis aitaks ka keskkonnaseisundit parandada
- Keegi pole avaldanud valmisolekut kanda paisjärve säilitamise reaalseid kulusid ning hüvitama või heastama sellest tingitud keskkonnakahju
- Keskkonnaameti hinnangul tähendab tasakaalustatud otsus kompromissi, mis võimaldab vähemalt teatud määral erinevate huvigruppide eesmärkidega arvestada
- Paisjärve likvideerimine, kuid paisu säilitamine oleks kompromiss, mis võimaldaks saavutada lisaks kultuuripärandi säilimisele ka keskkonnakaitselisi eesmärke kalade läbipääsu rajamise näol
- Senise olukorra säilitamine ei ole tasakaalustatud otsus ega kompromiss, vaid jätkuks keskkonnaseisundi halvenemine

Seisukoht

Kultuuripärandi väärtustamine ja säilitamine on ühiskonna ühine kohustus. Eesti Euroopa Liidu liikmena peab täitma oma põhiseaduslikke ülesandeid. Lisaks loodusväärtuste säilitamisele on samaväärselt oluline ka rahvuse, keele ja kultuuri säilimine

- Keskkonnaamet nõustub, et kultuuripärandi hoidmine on väga oluline, kuid seda ei saa teha keskkonnaseisundi olulise kahjustamise hinnaga
- Euroopa roheline kokkuleppe kohaselt on kliimamuutused ja keskkonnaseisundi halvenemine **eksistentsiaalne oht** Euroopale ja maailmale. Kokkuleppe **prioriteedid on elurikkuse ja ökosüsteemide kaitsmine**, õhu-, **vee-** ja pinnasesaaste **vähendamine**, üleminek ringmajandusele, jäätmekäitluse parandamine ning meremajanduse ja kalandussektori kestlikkuse tagamine. Nendes esmatähtsates valdkondades võetavate meetmetega parandab EL kodanike tervist ja elukvaliteeti, lahendab keskkonnaprobleeme ja vähendab kasvuhoonegaaside heidet
- Euroopa mered, ookeanid ja **keskkond on Euroopa loodusliku ja majandusliku rikkuse allikas**. Me peame neid kaitsma, et nad suudaksid pakkuda meile vajalikke ressursse ka tulevikus
- Seega on keskkonnanäesmärgid seatud üle-euroopaliseks prioriteediks

Ettepanek

Linnamäe hüdroelektrijaam väärrib säilitamist keskkonnas, kuhu see on kavandatud

- Keskkonnaameti hinnangul ei ole ka kultuuripärandi kaitse eesmärgil põhjendatud väga negatiivse keskkonnamõjuga tegevuste jätkamine Natura 2000 alal - kogu maailmas toimub tööstuse ja tootmise moderniseerimine ja muutumine keskkonnaohutuse nimel
- Maailmas ja ka Eestis on palju näiteid teisese kasutusega väärindatud tööstusmälestistest, mis ei tegutse kas keskkonna- või tervisekaitselistel või majanduslikel põhjustel enam ajaloolisel viisil, kuid tutvustavad kunagisi tegevusalasid – nt kaevandamine, villatöötlus jms.
- Kui inimeste tervist ohustavate tegevuste lõpetamisel või keelustamisel ei arvestata kultuuripärandi säilitamise kaalutlustega, vaid üksnes ohutuse tagamise vajadusega, siis tuleks samaväärselt kaaluda ka keskkonna hea seisundi tagamise vajadust ja kohustust

Seisukoht

Jõelise elupaiga potentsiaali taastamine kultuuripärandi arvelt? Keskkonnaameti senine tegevus viitab veendumusele, et kompromiss tähendab täielikult looduskaitsete eesmärkide saavutamist ning kõigis teistes keskkonda puudutavates eesmärkides järeleandmisi

- Keskkonnaamet nõustub, et kultuuripärandit tuleb käsitleda võrdväärse, mitte ülekaalukana looduskeskkonna ees; senise olukorra jätkumine tähendaks kultuuripärandi käsitlemist ülekaalukana looduskaitsete eesmärkide ees
- Rõhutame, et keskkonnakaitsele oleks parim lahendus jõesängist paisu likvideerimine, mis aitaks saavutada kõik looduskaitsete eesmärgid
- Antud juhul pakutakse kompromisslahendust, mis võimaldab säilitada suures osas nii mälestise kui saavutada ka piisaval määral looduskaitsete eesmärgid
- **Muinsuskaitseamet ega ükski teine paisutuse säilitamist toetav huvigrupp ei ole sisuliselt välja pakkunud mitte ühtegi lahendit ehk kompromissi, mis aitaks mingilgi määral täita ka looduskaitsete eesmärgid**

Seisukohad

Eesti vooluveekogudel olevatest paisudest on 57 muinsuskaitse all, neist omakorda vaid 17 asuvad nn lõhelaste jõelõikudel. Enamikul jõelõikudel on jõutud looduse ja kultuuripärandi küsimuste osas kokkuleppele. Paraku on levinud arusaam, et mälestistele rajatud kalapääsud ning mälestiste rikkumine (paisude osalise lammutamise näol) on olnud hea praktika

- Jõgesid, kus lõhed elavad, on vaid 11, mitte 17, ja needki on kas kaladele raskesti ületatavate või täiesti ületamatute paisude tõttu valdavalt kesise kvaliteediga - seega on iga lõheliste kudealaks sobiv jõgi hindamatu väärtusega
- Kõik paisud on rajatud algselt looduskeskkonna muutmise arvelt ja selle kahjustamise hinnaga. Seega **tuleb keskkonnaseisundi parandamist muinsuskaitseobjektidel lugeda siiski varasema keskkonnakahju hüvitusmeetmeks ja osaliseks heastamiseks**
- Lisaks märgime, et säästva arengu eesmärkidest on pinnaveekogumite seisund hea vaid 52% veekogudest ning Eestis leiduvatest Euroopa Liidu tähtsusega elupaigatüüpidest on soodsas looduskaitse seisundis vaid 57%, Eestis leiduvatest Euroopa Liidu tähtsusega liikidest on soodsas seisundis vaid 56%. Samas ehitismälestistest on heas ja rahuldavas seisukorras 81%

Seisukohad

Perspektiivselt ainukese taolise näite (endisaegses funktsioonis töötav HEJ) säilitamine on pärandi järjepidevuse seisukohalt suure väärtusega

- Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et muinsuskaitse all on Linnamäe **pais**, mitte HEJ
- 01.06.2021 seisuga töötab Eestis keskkonnaloa alusel 28 HEJ-d, sh ehitismälestis Tudulinna HEJ
- Keskkonnaameti eesmärk ei ole Linnamäe paisu lammutada ega hävitada, vaid leida võimalus jõeelupaikade taastamiseks ja muinsuskaitse seadus ei keela mistahes muutusi, vaid ainult sobimatud muutused (MuKS § 3 lg 3)
- LoD tähenduses on üks erandi rakendamise kriteeriumidest, et esineks muu ülekaalukas avalik huvi, mis kaaluks üle Natura 2000 ala kaitse, kuid Keskkonnaamet jõudis järeldusele, et Natura erand ei kohaldu ja tasakaalustatud oleks lahendus, mis arvestab nii looduskaitse kui ka muinsuskaitse eesmärkidega

Seisukohad

- Muinsuskaitseamet tunnistab oma kirjas nr 1.1-7/2920-3 5, et „Muinsuskaitseameti käsutuses ei ole dokumenti, kus oleks kirjas, et Linnamäe HEJ pais tunnistati kauneimaks tööstusehitiseks. Muinsuskaitseamet ei ole teostanud arhiiviuuringuid konkursi kohta, seega ei ole meil kirjalikku tunnistust, kus oleks kirjas, et Linnamäe HEJ pais tunnistati kauneimaks tööstusehitiseks.“
- Muinsuskaitseameti poolt esitatud väited Linnamäe HEJ paisu kohta on meelevaldsed ja tõendamata ega oma seetõttu Euroopa Liidu tähtsusega keskkonna kaitse eesmärkidega võrreldavat kaalu
- Kultuuriministerium viitas vastuses, et „**Linnamäe HEJ paisu mälestiseks tunnistamisel ei ole arvestatud õiguslikult kaitstud olulisi looduskaitselisi asjaolusid ja huve, kuna mälestiseks tunnistamise menetlus viidi läbi muinsuskaitseseaduse kui erinormi alusel, millisel juhul kuulub kohaldamisele üksnes erinorm.**“
- Muinsuskaitseseadus ei ole ülimuslik EL direktiivide ega Eesti siseste keskkonnavaldkonna seaduste suhtes

Seisukoht

- **Kiita heaks avalikustatud Natura hindamise eelnõu ja järelalus „Looduskaitsete eesmärkide saavutamiseks peab vee paisutamise ja elektritootmise Linnamäel lõpetama. Seejuures on võimalik Jägala jõe loodusliku vooluhulga, süngi ja veerežiimi muutmist välistavate tehniliste ürituste läbiviimisel säilitada mälestisena kaitstav Linnamäe pais”**

KESKKONNAAMET

Keskkonnaameti üldkontakt

info@keskkonnaamet.ee | 662 5999

Keskkonnarikkumisest või erijuhtumist
teata riigiinfo telefonile **1247**

Jälgi meid:

keskkonnaamet.ee

